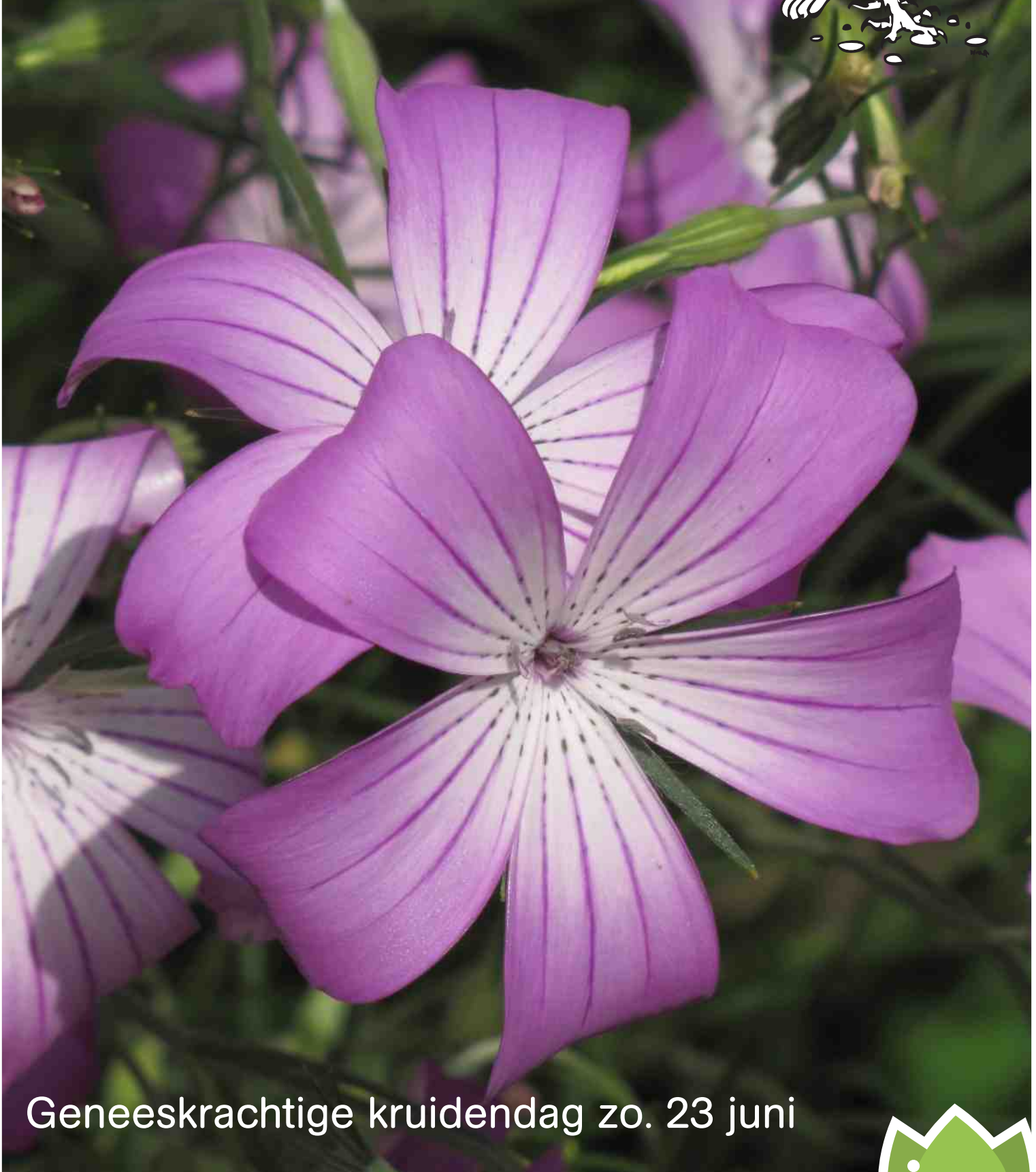

Zomer 2019, jg. 46, nr. 2

HET STEENUILTJE

SEIZOENBLAD IVN MUNSTERGELEEN

Geneeskrachtige kruidendag zo. 23 juni

BELEEF DE NATUUR!

Bij de omslagfoto

Giftige kruidenhoek in de Heemtuin

De Bolderik, *Agrostemma* (= akkerkrans) *Githago* (die tweede naam is misschien afkomstig van de naamgever) wordt van oudsher beschouwd als een van de akkeronkruiden en stond vroeger tussen de rogge, waarmee hij eendrachtig opgroeide en die hem met zijn fraaie bloemen overeind hield. De bloemen zijn eetbaar en geliefd bij vlinders en bijen. Maar de zaden zijn giftig en kwamen vroeger in het meel terecht. Voor het maag- en darmstelsel van mens en dier kon dat rampzalige gevolgen hebben. Dus werd de plant uitgeroeid en blijven onze darmen gespaard maar leggen vlinders en bijen het loodje.

De bolderik geldt tegenwoordig als zeldzaam en/of bedreigd - staat dus op de Rode Lijst - maar in de Heemtuin staat hij er werkelijk florissant, bloeiend en wel dus, bij - zie de foto boven die gemaakt is op zaterdag 1 juni, net zoals de detailfoto op de voorkant. Giftige planten bevatten vaak stoffen die medicinaal kunnen worden aangewend, is het niet als reguliere, dan toch als homeopathische middelen.

Het volgende is op internet te vinden over Bolderik op <https://wilde-planten.nl/bolderik.htm>:

Bolderik wordt soms als medicijn in een homeopathische verdunning ingenomen. Het heeft dan effect op het darmstelsel, waar het een zuiverende rol in zou hebben en de doorstroming gemakkelijker op gang zou brengen. Het zou er voor zorgen dat wormpjes en parasieten in de buik verdwijnen.

Op de achtergrond van de foto staat de ook al fraai ogende Mariadistel

Mariadistel – *Silybum marianum* (L.) Gaertn.

De bloem van de Mariadistel trekt o.a. veel hommels aan

Silybum komt van het Griekse *Sillybon* = distel. Volgens de legende zijn de witte vlekken op de bladeren veroorzaakt doordat melkdruppels van Maria's borst op de plant vielen, toen ze met de pasgeboren Jezus moest vluchten naar Egypte en zij de baby wilde verstoppen onder de grote bladeren van de plant. De plant komt veel voor, maar in een aantal landen, o.a. Duitsland, is zij beschermd. Ze heeft graag een droge, zonnige plek. Bij veel regen ontwikkelen de bladeren zich enorm, wat gaat ten koste van de vrucht.

De medicinale waarde ervan was al bij de Grieken en de Romeinen bekend: de Griekse arts Dioscorides adviseerde de plant bij slangenbeten. In de Middeleeuwen werd Mariadistel, Melkdistel of Onzeliëvrouwedistel toegepast bij chronische lever- en miltziekten, geelzucht, galkoliek en diarree.

Gemalen werd zij als veevoeder gebruikt en men at haar ook als groente, de wortel gekookt als schorseneren, de stelen gekookt als asperges en de gekookte bloemhoofdjes als artisjok. De geroosterde zaden werden gebruikt als koffiesurrogaat.

Het zaad van de plant wordt nog altijd medicinaal toegepast. Sinds 1970 is Mariadistel een van de meest onderzochte medicinale planten. Ze heeft een positieve werking op de galproductie en kan gebruikt worden om de lever te reinigen, bijvoorbeeld na teveel alcoholgebruik of na een zware dosis medicatie. Als een van de weinige kruiden is zij in staat celvernieuwing in de lever tot stand te brengen. Van de zaden wordt een tinctuur bereid, maar ook gemalen zaad in capsule wordt veel toegepast.

HET STEENUILTJE

Voorwoord

Hoe komen mensen er toch toe afval te dumpen in de natuur? - ziedaar de vraag die Wandelaar stelt in zijn artikel en in dit nummer waarin weer veel te genieten valt van diezelfde natuur.

Het is een vraag die zou kunnen verleiden tot kentheoretische of ook moraaltheologische bespiegelingen, waar we maar niet aan zullen beginnen.

Het beste wat we kunnen doen is de vraag opvatten als een retorische en intussen onverstoort doorgaan met het zelf opruimen van de rotzooi die medemensen weggoien, tenzij dat fysiek niet mogelijk blijkt.

Dat was het inderdaad niet toen ik zaterdag 1 juni de zooi zag op de foto hieronder. Het was gewoon teveel om voor van de fiets te stappen en moeizaam mee te nemen vanaf het Heijdenpad naar de Heemtuin.

[Overigens is het vermoedelijk altijd dezelfde persoon die op deze plaats zijn rotzooi dumpst. Vermoed kan worden dat hij een administratie bijhoudt van elke kilo die hij dumpst en de tegenwaarde besteedt aan een voor hem goed doel].

Moed kunnen we intussen putten uit het voorbeeld dat we geven met het opruimen (opruimacties nemen steeds meer toe - hoewel ik ook wel eens, als iemand zegt *Wat goed dat u dat doet*, de neiging heb te reageren met *En doet u het zelf dan ook in het vervolg?*).

En hoop is ons gegeven tot de laatste snik.

INHOUD

- 2 Bij de omslagfoto / Mariadistel
- 4 Activiteitenprogramma (Lex Vlieks, IVN Std-Gln)
- 5 Wandeling Bunderbos (LRia van Mourik, Anita van de Loo, IVN Std-Gln)
- 6 BS Munstergeleen op bezoek (Betty Dijkstra)
  - Regiowandeling 2 (Frans Stassen, IVN Elsloo)
- 8 Bijzondere bomen in de Heemtuin (Hub Mulders)
  - Vogelexcursie De Wissen (Hub Mulders)
- 10 Drie voorjaarswandelingen geleid door Harrij Gijsen
- 11 Geneeskrachtige planten in beeld (Joke van der Steen)
- 13 Fotopagina 11 mei
- 14 Geneeskrachtige planten in beeld (vervolg)
- 15 Helpt 't? (Wandelaar)
- 17 Aangenaam verrast (Pie Cilissen, IVN Std-Gln)
  - Ook jagers worden gejaagd (Lex Vlieks)
- 18 Jo Douven onderscheiden
- 19 Natuurontbijt
- 20 Fotopagina archeologische vitrines
- 21 Onthulling Archeologisch monument en archeologische vitrines
- 22 Bestuur / mededelingen
  - Insecten (Jan de Boer - Civis Mundi)

COLOFON

Het Steenuiltje is het seizoensblad van IVN Munstergeleen. Met Bladgroen, het kwartaalblad van IVN Sittard-Geleen, wordt kopij uitgewisseld voor zover de ruimte het toelaat. In de inhoudsopgave is de herkomst van artikelen van IVN Sittard-Geleen aangegeven.

De nummers van Het Steenuiltje van de afgelopen 10 jaren zijn te vinden op onze website,

www.ivn.nl/afdeling/munstergeleen

Redactieadres:

b.j.j.m.bongers@home.nl

Activiteitenprogramma voor het zomerseizoen IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Zondag 16 juni

De jaarlijks terugkerende Slootjesdag voor de jeugd

Activiteit voor de jeugd met hun ouders en/of grootouders. Op zoek naar het leven in de sloot. Ook deze keer kijken naar het kleine leven door de microscoop. Verder nemen wij enkele schepnetjes, diverse bakjes en de nodige loeppotjes mee.

Als je zelf een netje hebt, ben je zeker dat je iets kunt vangen. Voor alle deelnemende kinderen is er een verrassing.

Denk eraan:

We gaan ook het water in, dus je kunt nat worden. Watersandalen zijn erg handig.

Doe geen gevaarlijke dingen in het water. Maar heb vooral veel plezier en vang een paar mooie beestjes om te bekijken.

Plaats: Parkeerplaats Abshoven
Tijd: 14.00 uur
Informatie: Secretariaat 046-4511554

Zondag 23 juni

Kruidendag in de Heemtuin van IVN Munstergeleen

Zie ook het artikel van Joke van der Steen verderop in dit nummer en het artikel van Toos van der Vring in het vorige (lente)nummer

Plaats: Heemtuin Munstergeleen
Tijd: 11.00 uur
Informatie: IVN Munstergeleen 046-4522685

Zaterdag 29 juni

Insectenexcursie.

Dit jaar gaan we iets verder weg van het water. Maar helemaal zonder water gaat het niet. Bijna alle levende wezens op onze Globus hebben water nodig. Daarom kijken we dit keer speciaal naar insecten en geleedpotigen die ook met minder water toekomen. Of weten zij water te vinden waar wij het niet waarnemen?

Welke oplossingen hebben deze groep dieren gevonden om te overleven in het open veld, weilanden, bosschages of holle wegen.

Plaats: Parkeerplaats Windraak
Tijd: 10.00 uur
Informatie: Lex Vlieks 046-4511554

Maandag 1 juli

Ochtendwandeling Stammenderbos.

Met een afwisselende begroeiing en verschillende biotopen rond het bos, een interessante omgeving.

Plaats: Parkeerplaats Kerk Munstergeleen

Tijd: 09.00 uur
Informatie: Hub Mulders 06-47010132

Woensdag 14 augustus

Kroedwösj wandeling met aansluitend een Kroedwösj zelf maken

Al wandelend wordt een deel van de Kroedwösj verzameld. Hierbij worden de historische achtergronden per plantensoort toegelicht. In de Heemtuin is er dan voldoende materiaal aanwezig om zelf een Kroedwösj te maken. Voor hen die deze traditie niet kennen is er uitleg over 15 augustus Maria Hemelvaart.

Plaats: Parkeerplaats Kerk Munstergeleen
Tijd: 14.00 uur
Informatie: Harrij Gijsen 046-4514594

Zondag 15 september

Regiowandeling 3 rond het thema Klimaat en Duurzaamheid.

Plaats: Tennisvelden Obbicht
Tijd: 09.30 uur
Informatie: IVN Land van Swentibold Born, Wim Wackers 06-41288350

Zondag 22 september

Fietsen langs oorlogsmonumenten en oorlogsgraven.

Dit jaar is het 75 jaar geleden dat Geleen, Sittard en Born bevrijdt werden. Speciaal hiervoor is de fietsroute uit 2014 opgewaardeerd. De vergeten en de nieuwe monumenten zijn in de beschrijving opgenomen. Ook is de tocht in twee rondritten opgedeeld. Voor hen die de hele ronde willen fietsen zijn er aanwijzingen in de tekst van beide routes om dit in één keer te doen.

De route rond Sittard, Limbricht, Einighausen, Geleen en Munstergeleen is ruim 36 km lang.

De route rond Born, Grevenbicht, Obbicht, Graatheide, Einighausen, Limbricht, Holtum en Buchten is nagenoeg even lang.

Plaats: Markt Sittard (beschrijvingen van de routes en fotoboekjes afhalen)
Tijd: Tussen 10.00 en 14.00 uur
Informatie: Secretariaat 046-4511554

Overige IVN Afdelingen in de Westelijke Mijnstreek

Voor meer informatie kunt U terecht op de internetpagina van de betreffende afdeling of bij hun secretariaat.

Datum	Tijd	Activiteit	IVN
16 -06	13.30 uur	Slootjesdag	Stein
16 -06	13.00 uur	Slootjesdag	LVS-Born
17-06	09.30 uur	Dagwandeling	Elsloo
19-06	09.00 uur	Natuur & cultuurwandeling	Stein
21-06	20.30 uur	Avondwandeling Vuurvliegjes	Spau-Beek
22-06	21.00 uur	Avondwande-	

	ling Vliegend Hert	Spau-Beek
23-06	11.00 uur Koffieconcert	Stein
29-06	09.30 uur Cursus Bomen	
	herkennen 1	Schinnen
01-07	13.00 uur Jeugd	
	Bloemenschilderij	Elsloo
06-07	09.30 uur Cursus Bomen	
	herkennen 2	Schinnen
17-07	09.00 uur Natuur &	
	cultuurwandeling	Stein
21-07	10.00 uur Bomenwande-	
	ling 2	Stein
28-07	13.00 uur Inloop Bron 6	LVS-Born
10-08	09.30 uur Cursus	
	Voedselbos	Spau-Beek
11-08	13.30 uur Kroetwösj	Stein
14-08	09.00 uur Natuur &	
	cultuurwandeling	Stein
17-08	10.30 uur Kroetwösj	Spau-Beek
23-08	20.00 uur Avondwande-	
	ling Vleermuis	Stein
29-08	20.00 uur Lezing	
	Meinweg	LVS-Born
30-08	20.30 uur Avondwande-	
	ling Vleermuis	Spau-Beek
02-09	09.30 uur Herfst-	
	wandeling	Elsloo
09-09	13.00 uur Jeugd	
	Zaadstammetjes	Elsloo
14-09	Kunstroute	Stein
15-09	09.30 uur Regio-	
	wandeling 3	LVS-Born
19-09	19.30 Lezing Bomen	LVS-Born

Wandeling in het Bunderbos, 7 april 2019 (IVN Sittard-Geleen)

Met een klein groepje hebben we in het Bunderbos gewandeld. 'De vaste kern' werd er al gezegd: Anita en Ria met hun mannen, twee wandeldames uit het Sittardse, onze voorzitter Gerard Ulijn, en ook nog iemand die de wandeling op internet had gevonden. Het is de laatste wandeling die wij (Anita en Ria) voor onze IVN-afdeling gidsen. Ria is al bijna 40 jaar natuurgids en Anita meer dan 30 jaar. We waren dus een beetje weemoedig, IVN Sittard-Geleen was toch een heel stuk van ons leven en we hebben met veel plezier ons altijd ingezet voor het IVN.

Het is deze zondagmiddag prachtig weer en in het bos bloeit alles wat er op het lijstje 'Voorjaar in het hellingbos' staat: volop bosanemonen (zelfs de zeldzame gele), witte klaverzuring, bosviooltjes, grootbloemige muur, speenkruid enz. Ook is er al veel daslook en de eerste bloemetjes laten zich zien. Salomonszegel en de aronskelk maken het plaatje af.

We lopen langs een leuk weggetje met knotlindes, komen langs een watermolen, dalen en stijgen weer want er is hier flink wat hoogteverschil. We rusten uit op een bankje met een mooi uitzicht over het Maasdal. Het is bijna zomers en de jas kan uit. We maken wat fotootjes en lopen dan weer terug naar de kerk van Moorveld. Het was een mooie wandeling door een prachtig bos.

Bij deze willen wij iedereen bedanken voor de belangstelling door de jaren heen. Hopelijk hebben jullie net zoveel als wij van de natuur genoten.

Waarschijnlijk zien we elkaar snel weer bij een andere activiteit, maar dan wel van een ander IVN-afdeling. want geen lid blijven is geen optie.

Anita van der Loo

Ria van Mourik

Brede school Munstergeleen bezoekt de Heemtuin

Brede school Munstergeleen bezoekt de Heemtuin. Als kinderen van de basisschool de Heemtuin bezoeken en zijn aangemeld bij Els Rongen, worden ze ontvangen door de dames van de schoolwerkgroep. Die leren hen al hun zintuigen goed te gebruiken: horen, zien, proeven, ruiken en voelen. En dan te kijken wat ze waarnemen en/of die waarnemingen te vergelijken met vroegere.

Zo kwamen op 14 mei 48 kinderen onder begeleiding van leerkrachten en een paar ouders naar de Heemtuin.

Het was groep 4, 4/5, en 5 en de gemiddelde leeftijd was 8 jaar.

Fred Penners was er voor de bijenkasten en gaf uitleg daarbij.

De kinderen waren erg geïnteresseerd wat altijd heel prettig is.

Het groepje dat Betty Dijkstra onder haar hoede kreeg mocht haar aanspreken met juf, juf Betty of Betty of mevrouw...

“Nou dat liep goed. Ik vertelde dat ik oma ben van 7 kleinkinderen.

Een jongetje zei, Betty u ruikt net als mijn oma .....

Ik vroeg, “is de geur lekker of vies”? “lekker” zei hij.... ik blij natuurlijk”.

Regiowandeling 19 mei, IVN Elsloo en Stein

Om 14:00 uur begon de wandeling met een kort verhaal over de geschiedenis van kasteel Elsloo. Van het huidige kasteel zijn feitelijk alleen de economiegebouwen, waaronder de inpandige watermolen, over. Het is nu hotel-restaurant. Het woongedeelte is in 1885 eeuw door brand verwoest. Het oorspronkelijke kasteel van Elsloo lag 500m NW waar nu de Maas stroomt. Dit kasteel werd in de 15de eeuw onbewoonbaar doordat de Maas haar bedding naar het oosten had verlegd. Restanten van dit kasteel zijn bij zeer laag water nog te zien.

De Hemelbeek en de Slakbeek stromen na samenvloeien door een duiker onder het Julianakanaal door. Wanneer de Maas hoog is wordt de duiker gesloten en pompt men het water uit de beken in de duiker.

De wandeling ging verder naar de andere kant van het Julianakanaal. Onderweg werd nog stilgestaan bij het uitzichtpunt Op de Berg en de dassenpassage langs de brug over het Julianakanaal. Door velen werd getwijfeld aan het nut van deze pijp, maar door middel van een video-opname is vastgesteld dat dassen deze passage gebruiken.

Bij de uitloop van de duiker konden we de plek zien waar het voormalige kasteel gelegen heeft en de beemden die enkele meters lager zijn komen te liggen door de grindwinning. Langs het fietspad zagen we onder andere rolklaver, hopklaver, duizendblad, speerdistel, grote centaurie, dagkoekoeksbloem en vogelmelk.

Terug het kanaal over naar het Urdal. We volgden de holle weg, die gevormd werd door afstromend water. (Deze weg werd door mensen uit Meers als veedrift gebruikt om hun vee naar de Graeheide te drijven. Elk dorp had zijn eigen gebied op de hei).

Aangekomen bij de regenopvangbekkens, die overigens altijd droog staan, brak een fiks onweer los met zware regen en dit betekende het einde van de wandeling.

Monumentaal dood hout in het kasteelpark

foto Har Wijnen
Sweikhuizen

Het landschap bij Sweikhuizen met de bloeiende Rëngelaote op de meest zuidwestelijke uitloper van het Plateau van Doenrade (Stammenderberg - de locatie van de foto staat plaatselijk bekend als Op de Heugte), waar de Geleenbeek een bocht maakt. Vanuit het oosten komend stroomt zij, langs de Stammenderberg, in noordelijke richting verder langs de Danikerberg, ook een uitloper van het Plateau van Doenrade.

De Stichting Sjweikeser Rëngelaote is nu 15 jaar bezig met de aanleg van deze pruimenboomgaarden. De eerstvolgende die op het programma staat, is de zuidelijke helling van de Danikerberg, tussen Daniken en Sweikhuizen in, waar inmiddels enige graften zijn hersteld.

Over de Sjweikeser Rëngelaote is eerder een artikel geschreven door Peter Keulers in het lentenummer van 2017.

Hiernaast enb op de volgende pagina kunt u lezen over het planten van een boompje van deze soort in de Heemtuin

Op maandag 30 april kwam Harry Meels namens de Stichting Sjweikeser Rëngelaote persoonlijk een Rëngelaoteboompje aan de Heemtuin schenken en hielp hij Hub meteen met planten zodat hij zeker wist dat alles goed zou komen met deze aanwinst. In het navolgende artikel van Hub leest u er meer over.

Dassentunnel

voormalige veedrift

Bijzondere bomen in de heemtuin (Hub Mulders)

Sjweikeser Rèngelaot, *Prunus domestica*

Op 29 april 2019 hebben wij Harrie Meels, een IVN-er van de afdeling Spaubeek en lid van de Stichting Sjweikeser Rèngelaot, uitgenodigd om in het bijzijn van + 20 vaste medewerkers van de heemtuin een nieuwe pruimenboom te planten. De vorige pruimenboom was na 35 jaar dood. Wij hadden een boom uitgekozen die het beste in de heemtuin thuishoort en in de naaste omgeving veelvuldig voorkomt. De Sjweikeser Rèngelaot.

Het dorp Sweikhuizen stond in de vorige eeuw bekend om zijn pruimenbomen. De oorspronkelijke benaming, Reine Claude, werd verbasterd tot Rèngelaot en om alle misverstand over de herkomst van deze sappige pruim uit te sluiten werd daar Sjweikeser voor gezet.

De mutatie van de Reine Claude Verte geeft wat grotere vruchten. Het bijzondere is dat de voortplanting geschiedt via wortelstek en niet volgens de meest gebruikelijke methode van oculeren of enten op de onderstam. De teelt van dit pruimenras is ontstaan rond 1820 toen een zekere Jacob Lenaerts naar Sweikhuizen kwam om als knecht te gaan werken bij Peter Baggen, in die tijd de grootste fruitteler van het dorp. Zijn kennis van pruimenkweken nam hij mee. Hij wist uit wilde pruimensoorten een soort te kweken die tot de sappigste en fruitigste pruimen van deze streek behoorde. Om aan de vraag naar deze heerlijke pruim te voldoen ontstond op de hellingen rond Sweikhuizen tussen (1865-1953) al snel een mooi hoogstambomenlandschap. Mede te danken aan Joep Boyens gold hij in zijn tijd als de grootste autoriteit in de pruimenteelt. Van hem schijnt ook de benaming Sjweikeser Rèngelaot te stammen (bron: Sweikhuizen, dorp op de berg).

Tussen 1960 – 1970 kwam echter de anticlimax. Door de ruilverkaveling en door de overgang van fruitteelt naar landbouw werd een ware kaalslag gepleegd: hele boomgaarden met pruimenbomen en andere hoogstambomen werden met de grond gelijk gemaakt. Door rooipremies en uitbreidingen van bouwactiviteiten versnelde de teruggang van de eens zo beroemde rèngelaot.

Van het prachtige bloeiende landschap rond Sweikhuizen was niet veel meer overgebleven. Het aantal pruimenbomen slonk tot enkele tientallen.

Gelukkig werden er initiatieven genomen om de sjweikeser Rèngelaot te redden om verdwijning te voorkomen. Een aantal vrijwilligers zoals Funs en Jos Boyens, Harrie van Wijlick, Rien Ijpelaar en Harrie Meels, hebben in 2000 uit eigen beweging een honderdtal scheuten in hun achtertuin geplant. Hun plannen oogsten veel bijval bij de bewoners van de omgeving. Om de ideeën juridisch draagvlak te geven werd op 13 april 2003 in het Rector Raevenhuis te

Sweikhuizen de stichting opgericht. Natuurmonumenten heeft gronden kunnen aankopen en vrij gemaakt voor herbeplanting van de Rèngelaote. Het streven is om circa 1000 bomen rondom het dorp aan te planten. Landschapsarchitect Casper Sleijpen heeft een ontwerp gemaakt hoe de pruimenbomen het beste in het landschap kunnen worden ingepast. Tevens is er een wandelroute uitgezet om zoveel mogelijk van de hoogstamboomgaarden te kunnen genieten. Het startpunt is bij Gasterie De Bokkereyer.

Maandag 15 april: vogelexcursie naar de Wissen bij Stokkem (B) door Hub Mulders

Het uitstapje werd geleid door Stuf Kaasenbrood. 8 Medewerkers van de heemtuin vertrokken met onze vogelgids naar vogelreservaat De Wissen. Er zijn grote waterplassen gecreëerd om de Maas ruimte te geven, enkele boerenhuisjes die buiten de dijk lagen zijn verdwenen. Ik vind dit gebied interessant, niet alleen omdat er een groot natuureservaat is ontstaan maar ook vanwege de historische achtergrond.

In de nacht van 5 op 6 oktober 1568 stak Willem van Oranje met zijn hoofdleger van + 20.000 personen de Maas over. Hij had verwacht dat Maastricht voor hem de poorten zou openen, zodat hij daar met zijn leger over de Maas kon. Alva was hem echter voor geweest en had al op 18 augustus van dat jaar de stad overrompeld en zich genesteld op kasteel Lichtenberg. Dus was Maastricht geen optie meer om Brabant en vervolgens Brussel in te nemen. Maar Karel van Bronkhorst-Batenburg, Heer van Stein, Obbicht en Papenhoven, wees hem in zijn gebied een doorwaadbare plek aan waar hij de Maas kon oversteken. Dat heeft hij later, 1580 in Keulen, met de dood moeten bekopen.

Het natuurgebied heeft een geweldige ontwikkeling ondergaan, zowel de flora als de fauna. Op het einde van de tocht hebben we de uitzichttoren beklommen die ons een mooi overzicht gaf van het landschap zowel naar de Belgische als naar de Nederlands kant. Wat heeft Stuf ons laten zien tijdens de tocht: aalscholvers, blauwe reigers, boerenzwaluwen, brandgans, buizerd, fazanten, fitis, fuut, graspiepers, grauwe ganzen, groene specht, kneu, knobbelzwanen, koolmeesjes, krakeend, kuifeenden, meerkoeften, merels, Nijlgansen, paapjes, rietgorzen, roodborsttapuit, scholekster, tafeleenden, tjiftjaf, veldleeuwerik, wilde eenden, zomertalingen, zwarte kraaien, zwartkop. Voldaan en met een grotere kennis over de vogels eindigden we de excursie op de nieuw aangelegde dijk van De Wissen.

Eens in de 2 maanden wordt een excursie gehouden (wisselende thema's). Iedereen die belangstelling heeft kan hieraan deelnemen. Maandag 1 juli om 09.00 uur vertrekken we vanaf de parkeerplaats van de kerk te Munstergeleen voor een ochtendwandeling naar het Stammenderbos. Tevens brengen wij een bezoek aan het IVN-home van Spaubeek. Info bij Hub Mulders..

Vogelwandeling De Wissen 15 april

Wandelgroep 24 maart

Broedende zwaam

Heemtuin 24 maart

Kijken naar Nederland vanuit België

Wandelgroep 10 april

Rode klaver - Geleenbeek

Bij Plinthos

Drie voorjaarswandelingen geleid door Harrij Gijsen

Op **24 maart** namen we de aftrap voor twee dingen tegelijk: de reeks Regiowandelingen 2019 over klimaat en duurzaamheid en het begin van het bezoekersseizoen van de Heemtuin.

Het was al mooi weer, maar de bomen zaten nog niet echt in het blad. Je kon er nog dwars doorheen kijken en de zonnestralen bereikten nog overal de grond waar het speenkruid hier en daar een gele deken had uitgespreid.

Mooi om mee te maken hoe het een het ander opvolgt, tot leven en tot bloei komt, het loodje lijkt te leggen maar zichzelf op de een of andere manier in stand houdt en in alle stilte nieuw leven ontwikkelt.

Harrij legde ons het principe uit van de fotosynthese die aan de basis ligt van die levenscyclus en hoe belangrijk het is dat mensen streven naar duurzaamheid en biodiversiteit en schijnbaar uiteenlopende zaken als oerbossen en graften in stand houden.

Het hellingbos van de Wanenberg met zijn fraaie doorkijk op het Geleenbeekdal bood hierbij de inspiratie. En natuurlijk vormde de voor het eerst weer opengestelde Heemtuin een mooi slotakkoord.

Op **10 april** was de natuur alweer een stukje verder. Geen mooier groen dan het groen van eiken aan het begin van de bloei.

Met alweer 12 deelnemers, net zoveel als op 24 maart, liepen we van Abshoven langs Plinthos (Mutsaersstichting voor psychologische zorg en pedagogische hulpverlening) en over prachtige holle wegen naar Biesenhof, waarvan de geschiedenis werd uitgelegd – bedoeld als Commanderie van de Duitse Orde naast Alden Biesen bij Bilzen (B), maar sinds de bouw van Nieuwe Biesen bij Maastricht (ca. 1400) pachtboerderij van die Orde.

Steeds weer een belevenis, zeker als het zo'n mooi weer is, is het panorama vanaf de Danikerberg die met zijn voet raakt aan de Geleenbeek en het dal waarin Munstergeleen ligt een zekere beslotenheid geeft.

Voor **zondagochtend 26 mei** had Harrij een wandeling uitgezet vanuit Stramproij, een dorp onder Weert dat ook wel de parel van Limburg wordt genoemd en deel uitmaakt van het grensoverschrijdende Kemperbroek.

Stramproij is ontstaan op een hoger en droog gelegen stuk grond omringd door moerasgebied 'broekland' en tussen twee beken, de Tungelroyse beek en de Abeek in.

De wandeling ging voor een deel langs de Tungelroyse beek die in het eerste decennium van deze eeuw gesaneerd (vervuiling door Budelse zinkfabriek) en heringericht is. Anders dan onze Geleenbeek is het water bruinig, mogelijk vanwege de aanwezigheid van ijzer.

Tijdens de herstelwerkzaamheden aan de beek werd een Romeinse brug aangetroffen, althans de palen die deze brug gedragen moeten hebben. Niet ver van deze plaats is een nieuwe brug gelegd die een idee moet

Brug met in Romeinse cijfers het jaartal: MMVIII

geven hoe ze heeft uitgezien.

We hebben 6,5 km gelopen door een inderdaad eigenzinnig landschap met 'kamers', voormalig broekland waar turfstekers en smokkelaars in het verleden de weg wisten en hun sporen, in de vorm van monumenten, hebben nagelaten.

Teruggekeerd op het dorpsplein dat bij de bevrijding, binnenkort - september - 75 jaar geleden is, waarschijnlijk veel geleden heeft, genoten we met ons drieën van de koffie met Stramproijse vlaai.

Bevrijdingsmonument Stramproij

Grote Grazers nemen pauze

Geneeskrachtige planten in beeld

Op zondag 23 juni a.s., van 11.00 – 16.00 uur, wordt in de Heemtuin een *Themadag geneeskrachtige planten* georganiseerd.

In de Heemtuin zijn veel planten met geneeskrachtige werking te vinden en op deze dag laten we zien wat je daar also mee kunt doen.

Het is midden-zomer, er bloeit van alles dus er is veel te beleven in de Heemtuin.

Geneeskrachtige planten zijn niet weg te denken uit de geneeskunde. Dagelijks worden ze op diverse manieren medisch toegepast, met succes. Van veel geneesmiddelen zijn de werkzame stoffen van plantaardige herkomst. Een voorbeeld hiervan is digitale (vingerhoedskruid). Dit is een bekend hartversterkend middel. Verder is ook valerian algemeen bekend, net zoals echinacea en goudsbloem.

Geneeskrachtige planten waren vroeger zelfs het enige middel dat men tegen ziektes kende. Al sinds mensenheugenis gebruikten onze voorouders geneeskruiden. Het was voornamelijk een bezigheid voor de vrouwen. Ze wisten precies welke kruiden ze moesten gebruiken voor diverse ziekten en kwalen. Deze kennis werd van moeder op dochter doorgegeven. Ook nu nog is dit in veel culturen heel belangrijk voor de gemeenschap.

Later werden de ervaringen, opgedaan bij de toepassing van de geneeskruiden, door geneesheren, kruidkundigen en monniken uit de middeleeuwse kloosters in kruidenboeken vastgelegd.

Intussen is de kennis van medicinale planten verder onderzocht en toegepast. Het is een wetenschap geworden. De werkzame stoffen die geneeskruiden bevatten, zijn nu erkend. Ze worden ook in onze tijd voorgeschreven in de vorm van thee, tinctuur, extract of medicijn om ziektes te genezen, maar ook om kwalen te voorkomen of te verzachten. Denk hierbij vooral aan de homeopathie, waarin bepaalde hoeveelheden geneeskrachtige kruiden worden gebruikt. Homeopathie bestond al enkele eeuwen voor het begin van onze jaartelling, maar raakte nadien in het vergeetboek. Pas sinds de vijftiende eeuw dook deze geneesmethode langs natuurlijke weg weer op en is sindsdien verder ontwikkeld en is niet meer weg te denken uit de tegenwoordige geneeskunde.

Maar er zijn nog meer toepassingen van plantaardige oorsprong: aromatherapie, het gebruik van tincturen en bachbloesemtherapie. En er worden veel voedings-supplementen gebruikt die van plantaardige oorsprong zijn.

Het gebruik van geneeskrachtige kruiden heeft de laatste tientallen jaren een ongekennde vlucht genomen. Dat is een verrassende ontwikkeling die geen enkele wetenschapper een eeuw geleden had durven

voorspellen.

Goudsbloem: een plant die zeer de moeite waard is om je eens in te verdiepen.

De Goudsbloem – *Calendula officinalis* is een bekende inheemse plant die de hele zomer bloeit en zich steeds weer uitzaait. De bloemen openen 's morgens en sluiten weer in de avond, ze kunnen oranje, felgeel of wat zachter geel zijn.

De oorsprong van deze gecultiveerde plant is vermoedelijk de *Calendula arvensis* L. (Akker-goudsbloem) uit Zuid- Centraal- en Oost Europese gebieden, die daar nog maar zelden in het wild te vinden is.

De naam *Calendula* betekent *kleine kalender*: de plant geeft door het openen en sluiten van de bloemen de dagen aan.

Ook wordt de plant wel barometer genoemd: als de bloemen 's morgens rond 7 uur nog niet open zijn, komt er volgens zeggen zeker regen!

Er zijn veel namen voor de *Calendula*: *oranjebloem*, *kroningsbloem*, *rhingelbloeme*, *goukensbloem*, *dodenbloeme*, *goudjesbloem*, enz.

De plant werd al door antieke schrijvers- Dioscorides, Vergilius, Plinius - benoemd. Ook Hildegard van Bingen (1098 – 1179) kende de plant goed, zij gebruikte de naam *Ringula*. Ze hechtte grote waarde aan de werking tegen allerlei ziekten en vergiften. De Arabische arts Avicenna (980-1034) beweerde dat alleen al het ruiken aan een goudsbloem een miskraam kon veroorzaken. Adam Lonitzer (1528-1568) raadde in zijn kruidenboek de plant aan tegen wormen en andere klachten.

Over veel planten zijn door de tijden heen allerlei verhalen verteld. Zo ook over de goudsbloem.

Eén van de prachtige verhalen: meisjes kunnen de liefde van een jongeman op de volgende manier afdwingen: de aarde waarop hij een voetafdruk had gezet moet ze afgraven en die aarde in een pot doen. Daarin moet ze een goudsbloemplant planten. Dan zal de liefde van de man gaan groeien, net als de goudsbloemplant.

En wanneer een man een goudsbloemwortel in een violet zijden doekje bij zich draagt op zijn lichaam, zullen alle vrouwen hem lief en beminnelijk vinden. Maar de plant werd ook vaak, nog tot in het midden van de 20e eeuw, op graven geplant en als lijkenversiering gebruikt. Dat had ongetwijfeld te maken met de sterke geur van de plant, die boze geesten zou afweren.

Door de eeuwen heen werd aan de goudsbloem veel werkzame kracht toegekend, al dan niet terecht.

Bekend is dat in de eerste wereldoorlog goudsbloem werd toegepast als antiseptisch middel door wonden te bedekken met bloemblaadjes. De plant wordt soms ook wel Russische penicilline genoemd: in dat land werd de goudsbloem intensief gekweekt vanwege de infectiewerende eigenschappen.

Inmiddels is door wetenschappelijk onderzoek deze

Dit artikel vervolgt op blz. 14. De foto's hierbij staan op blz. 12.

Op blz. 13 staan de foto's die betrekking hebben op 11 mei.

kruidenwiel 2019

lieve vrouwebedstro

Goudsbloem ontleed

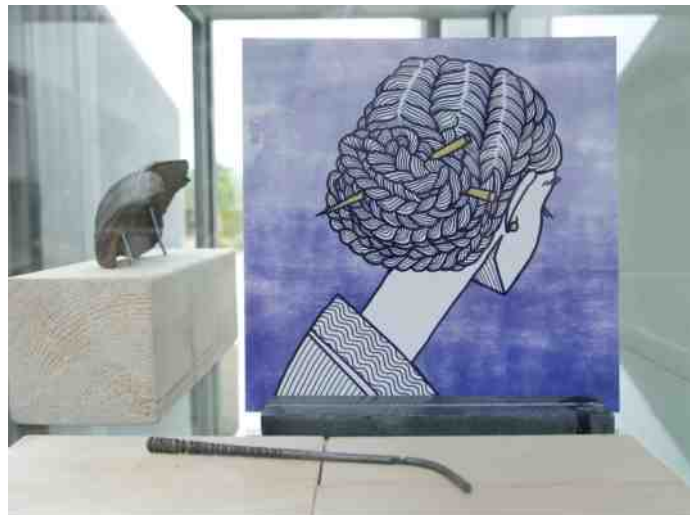
Goudsbloem

Digitalis

Daslook & gele dovenetel

infectiewerende eigenschap bewezen; calendula is ontsmettend, antiviraal, schimmelwerend, ontstekingswerend, wondhelend, samentrekkend en verzachtend.

Goudsbloem wordt dan ook in heel veel huidlotions, zalven en crèmes, babyverzorgingsproducten e.d. verwerkt.

Het is wel raadzaam om bij gebruik eerst te testen of iemand niet allergisch is voor de plant, dat komt toch wel voor, net als bij andere planten uit de composietenfamilie.

En bij gebruik op wonden moet een wond eerst schoongemaakt worden; de heling gaat zo snel dat er kans is dat er vuil in de wond blijft zitten.

Er wordt ook wel etherische olie uit de goudsbloem gehaald, die kan worden toegepast in parfums met een scherpe geur.

Ook voor culinair gebruik is de goudsbloem interessant: de bloemblaadjes kunnen in een salade worden verwerkt en geven eerst een kleverig-zoete smaak maar later wordt dat een doordringend zoute smaak. De bloemblaadjes maken soepen, bouillons en stoofschotels voedzamer. Ze zijn rijk aan vitamines en mineralen, te vergelijken met paardenbloembladen qua voedingswaarde. Als gele verfstof wordt de plant gebruikt voor wol- en textielverven.

In de tuin geeft de plant niet alleen kleur: zij is bruikbaar als bodemverbeteraar, wordt toegepast in compost-activators, is een goede insectenwerende plant tegen o.a. aalwormen. Goudsbloem trekt zweefvliegen aan die bladluizen verorberen. Het is een goede buurplant voor tomaten.

De meest gebruikte toepassing van deze plant is een calendula-crème die heel eenvoudig zelf te maken is: Eerst moeten daarvoor verse of gedroogde bloemblaadjes een paar weken trekken in een goede olie, bijvoorbeeld (bio) zonnebloemolie.

De olie wordt daarna gezeefd. Dan gelijke hoeveelheden van deze calendula-olie en bijenwas samen au-bain marie verwarmen totdat de bijenwas is gesmolten, daarna laten afkoelen en voordat het helemaal afgekoeld is in schone potjes doen. Eventueel kunnen er nog een paar druppels etherische olie van lavendel bijgevoegd worden.

Maar niet alleen de goudsbloem is interessant. Er zijn veel meer planten die prachtige eigenschappen en veel toepassingsmogelijkheden hebben.

Op de themadag gaan we o.a. ook kijken naar diverse toepassingen van **vlier**, **paardenbloem**, **lieve-vrouwenbedstro**, **kamille**, **lavendel**, **gagel**, **salie**, **brandnetel**, **daslook**,

Er is die dag van alles te proeven: thee van diverse planten, vers of gedroogd, kaas met **duizendblad**, pesto van **daslook** of **munt**, cake met **rozemarijn**, soep van **kervel** of **brandnetel**.

Er wordt bier gebrouwen met **gagel** en **duizendblad** en er zijn honingproducten van de imker.

Ook voor de kinderen is er genoeg te beleven: een speurtocht door de tuin of knutselen met gedroogde bloemen en blaadjes.

De scharreislagerij van Munstergeleen, Houbeneindstraat 1

Voor de proeverij vragen we een kleine vergoeding. Van harte welkom op deze dag, en misschien een idee om bekenden, familie en burens mee uit te nodigen?

Joke van der Steen, herborist en IVN-natuurgids.

Elly Hermans groente bij het Kritraedthuis op de donderdagmarkt, Sittard

Helpt 't?

Het is een van de vragen en opmerkingen van mensen die ik in het veld ontmoet, meestal bedoeld als aanmoediging, waardering en begrip. Maar soms ook met twijfel. Het zijn korte gesprekjes die de afvalzak en vuilknijper uitlokken waarmee ik al sinds jaren het veld achter mijn woonplek afstruin. Het is het stroomgebied van de Geleenbeek tussen Geleen en Sittard met Munstergeleen als markant historisch middelpunt waar het stromende water al in 1287 een watermolen aandreef. Het gebied van ongeveer 70 ha groot werd onlangs heringericht en kreeg de naam Absbroekbos. Het is een gevarieerd natuurgebied dat nog in volle ontwikkeling is met jonge bosaanplant afgewisseld door akkerbouwpercelen, fruitgaarden en graslanden.

Toen ik in 1972 in Munstergeleen kwam wonen, heb ik het gebied leren kennen als een landschap van aaneengesloten akkers. Smalle paden langs beide oevers van de beek verbonden Sittard en Geleen. Met rust gelaten door te overvloedig bermbeheer en al te rigoureuze snoeiwerk was de natuur hier op zijn mooist, het hele jaar door. Iedere dag heel vroeg in de morgen het veld doorkruisen, maakt de veranderingen van de seizoenen per dag zichtbaar. Afwisselingen van licht en kleur, opkomende veldgewassen, vogelgeluiden die het broedseizoen markeren, kleurenrijkdom van berm- en weidebloemen, uitbundig groen van de jonge bosaanplant, veranderende temperaturen, een heel enkele keer een schichtig ree

of een vos die het pad oversteken en spelende konijnen die zich ongestoord voelen, maar ook de felle regenbuien met harde windvlagen die de natuur opzweepen en een paraplu nutteloos maken, of de ijzige noordoostenwind die 's winters over het open veld waait en de vrieskou gevoelig benadrukt. Het zijn waarnemingen en sferen die de vroege ochtendwandelingen zo afwisselend en boeiend maken. Ze zijn in de loop van al die jaren verankerd geraakt in mijn dagritme.

En in zoveel natuurlijk moois liggen de frisdrank- en bierblikjes, glazen flessen, kartonnen en plastic verpakkingen in allerlei maten en vormen, vaak nog met stinkende inhoud, snoeppapiertjes, sigarettendoosjes en peuken, papieren zakdoekjes, fietsonderdelen, de meest uiteenlopende plastic voorwerpen, hondenuitwerpsel in plastic zakjes, kleding, talloze vuilniszakken met huis- en tuinafval, conserven in glas en blik, halfleeg of zelfs nog ongeopend, ... Al die troep lijkt schaamteloos en minachtend te spotten met de natuurlijke rijkdom van bos en veld.

Toen ik jaren geleden met opruimen begon, trok alleen de zichtbare rommel in de bermen de aandacht. In de wintermaanden kun je tussen de bladerloze bomen dieper doorkijken in de jonge bosaanplant. En daar ontdekte ik een vervuiling die nauwelijks is te omschrijven. Fietsen, meubels, matrassen, bedden, delen van kleerkasten, houten schuttingdelen, gasflessen, pallets, ja zelfs een openlucht slaapverblijf dat al lang niet meer was gebruikt, te oordelen naar de doordringende stank van rottende etensresten. De omvang van die vervuiling was regelmatig aanleiding om de reinigingsdienst van de Gemeente in te schakelen.

De bospercelen werden zo goed als helemaal schoon, maar langs bermen en beekoevers blijf ik dagelijks troep vinden, hoewel de hoeveelheden toch gaandeweg iets minder zijn geworden, op soms wat flinke uitschieters na. Met de stelling: 'Troep vraagt om nog meer troep' kan dat geen toeval zijn. In het broedseizoen ben ik extra alert op klein plastic- en papierafval. Ik denk dan aan de jonge vogels die kleine deeltjes daarvan inslikken en dat meestal niet overleven.

Dierenshop, Voorstad 5, 6131 CP Sittard

De winkel waar u alles kunt vinden voor uw huisdier. (hond, kat, vogel, knaagdier, vis en reptiel).

Ook voor vers vlees-voeding kunt u bij ons terecht: carnibest, naturis, farmfood, smuldier en energique.

Levering gratis aan huis in straal van 20 km.

En steeds weer opnieuw stel ik me de vraag: 'Hoe komt het toch dat we zo gemakkelijk en achteloos onze troep in de natuur gooien? Waarom gaat er niet eindelijk 'ns een alarmbelletje rinkelen na al die mediaberichten over de rampzalige gevolgen van natuurvervuiling? Misschien komt het wel door de grootschaligheid van de vervuiling waarover het in de media meestal gaat en krijgt de vervuiling in de directe leefomgeving te weinig aandacht. Ik denk dat juist die kleinschalige schoonmaakgebaren uiterst trefzekere stappen zijn naar een grotere schoonmaak. 'Zien ruimen, doet ruimen!' Tot die overtuiging

2-wielers
Hensels
Munstergeleen - Maasmechelen

Voor de aankoop van de topmerken Gazelle, Rih en Bikkel kunnen wij u een goed advies geven volgens onze slogan: advies, kwaliteit en service, daar heeft u wat aan! Pascal Hensels, Overstraat 16, 6151 CN Munstergeleen.

Luxe bakkerij
Bie Christel

Peterstraat 29
Munstergeleen

046 4580043

In de Heemtuin eten we vaak vlaai van Bie Christel

ben ik gekomen doordat mensen me met mijn knijper en vuilniszak bezig zagen en me enthousiast verzeckerden dat ze in hun buurt hetzelfde zouden gaan doen. En ze doen het! Voor de natuur een enorme zegen en voor mij een extra bevestiging: ja 't helpt. Maar daarmee is het allerbelangrijkste hoofdstuk van het vervuilingsverhaal nog niet verteld. Dat is het onbegrijpelijke hoofdstuk over diegenen die troep in de natuur achterlaten.

Tekst en foto's: Wandelaar met vuilnisknijper

Toen wij in 2015 op ons huidige stekje kwamen wonen, hebben we als eerste onze tuin ingericht. Tegels eruit en Vlinder- en Bij vriendelijke planten erin. En ieder jaar opnieuw worden we regelmatig aangenaam verrast door wat we in onze tuin aantreffen aan vele Bijen, Hommels, Vlinders en ook Nachtvlinders.

Vorig jaar, op 23 juli zaten we 's-avonds buiten lekker te genieten van een mooie zomeravond toen we bezoek kregen van een Spaanse vlag. Nadat hij zich had verzadigd op de planten kwam hij mooi poseren onder onze overkapping.

Spaanse vlag (*Euplagia quadripunctaria*)

Vrij zeldzaam. Een soort die voorkomt in onze regio wordt de laatste jaren iets vaker en op meerdere plaatsen waargenomen. In ons land zijn maar weinig nachtvlinders beschermd. De Spaanse vlag is op Europese schaal beschermd volgens de Habitatrictlijn. RL: niet bedreigd. In de Schinveldse Bossen vlakbij het Awacs vliegveld staat veel Zonnekruid waarop toen tientallen Spaanse vlag vlinders zaten.

Hoe kan je de Spaanse vlag herkennen?

In rusthouding vallen de nagenoeg zwarte voorvleugels met roomkleurige strepen op.

Wanneer de vlinder actief is, laat hij vaak zijn opvallend gekleurde achtervleugels zien, die zijn oranje met donkere vlekken en er is ook een variatie met gele achtervleugels. De onderkant van de vleugels is nagenoeg geheel gelig.

Wat eet de Spaanse vlag?

Je kan de Spaanse vlag zowel overdag als 's nachts op bloemen zien. De soort heeft een duidelijke voorkeur voor koninginnekruid, ook vlinderstruiken bezoekt hij regelmatig.

Wat eet de rups van de Spaanse vlag?

De rups leeft op allerlei planten met een voorkeur voor ruwbladigen. Dat zijn bijv. koninginnekruid, braam en smeerwortel. Ook werd de rups al in kruidtuinen gezien tussen bernagie.

Hoe lok ik de Spaanse vlag en andere nachtvlinders in mijn tuin?

Het werken met "wijntouw" is een techniek die goed werkt. Je neemt een stuk touw van ca. een meter en doordrenkt dat in een mengeling van kristalsuiker en rode wijn 1:1. Hang dat vlak voor de schemering aan een paal in je tuin. Ook kan een lapje stof i.p.v. touw genomen worden. Smeer het smeersel beter niet op een muur of schutting het vlekt namelijk nogal.

Een oude bezemsteel die je in de grond steekt en insmeert kan natuurlijk ook. En heb je de rijkdom van een boom met een grove bast is dat nog beter, succes.

Wederom aangenaam verrast.

Van een spin verwacht je dat hij of zij op jacht gaat naar andere insecten. Maar wie jaagt er op de jager? Omdat we gewend zijn aan bepaalde "normale" beelden, kleuren en bewegingen in de natuur, zijn afwijkingen meestal opvallend. Zo ook een zwart insect met een onnatuurlijk lichtbruin buikgedeelte. Bij nadere bestudering was het geen onderdeel van dit insect.

Al snel was duidelijk dat we hier te maken hebben met een wesp. En wel een van de vele soorten. (In Nederland leven duizenden soorten wespen. Maar meestal komen mensen niet verder dan limonadewespen.)

Om het beeld "wesp" even te verduidelijken:

We hebben maar een heel beperkt aantal sociale wespen (lees limonadewespen, U weet wel die geelzwarte vervelende steekwespen.) ongeveer een 20 tal soorten.

Minder bekend zijn de ongelooflijk veel andere (duizenden) soorten, die geen mens kwaad doen.

Om er enkele groepen te benoemen:

Galwespen (zorgen voor die rare uitgroeisels op bladeren en takken), bladwespen (vaak mooi gecamoufleerd), goudwespen (met de meest fantastische kleuren rood, goud, blauw, groen, etc.), sluipwespen (zij boren de nesten van onder andere wilde bijen aan en leggen op de larven van de bijen hun eitjes)

En nog een groep (die uit meer dan 1000 soorten bestaat) specialisten. Namelijk de graafwespen.

Het zijn echte specialisten. Elke soort heeft een specifiek insect of geleedpotige (zoals spinnen) als zijn of beter haar prooidier. Waarom haar? Wel het zijn de vrouwtjes die moeten zorgen dat hun jongen het juiste voedsel krijgen om uit te groeien tot een volwaardige wesp.

Hoe gaat dat in zijn werk?

Eerst graaft de wesp een nest in de grond. Dan gaat zij op jacht naar het dier dat hij nodig heeft. Omdat het specialisten zijn moeten ze het specifieke dier vinden en overmeesteren. We kennen de soort aan de prooi en aan haar lichaamskenmerken. Zo hebben we een rupsendoder, een bijendoder en in ons geval een spinnendoder (en nog veel meer van dit genre). De prooi wordt niet gedood, maar verlamd en verdoofd. Zou de wesp de prooi doden, dan zou het vlees bij het uitkomen van het eitje rot zijn. Dat moet niet, het vlees moet vers zijn. Zo kan de larve van de wesp onbedorven voedsel nuttigen.

Bij het vangen van een spin loopt de spinnendoder het risico het gevecht te verliezen. In dat geval is zij zelf de prooi van de spin. Over het algemeen wint de wesp. Daarvoor heeft zij instinctief diverse strategieën en truckjes.

Spinnen verdedigen zich op verschillende manieren. Een ervan is het bouwen van een veilig onderkomen. Dat kan vele vormen hebben. Zoals in dit geval op de foto is te zien, kunnen samengeplakte bladeren een gesloten onderkomen vormen.

“ Waar zijn de vlinders dit jaar gebleven?
 Hebben ze de winter kunnen overleven,
 Of zijn ze op warme winterdagen
 Aan het fladderen geslagen
 Waardoor ze hun energie hebben
 weggegeven?
 S.T. Ekeltje ”

“ Mijn angel is netjes opgevouwen
 maar het zal je berouwen
 als ik me wreek
 met een wespensteek
 zonder onderscheid tussen mannen en
 vrouwen.
 S.T. Ekeltje ”

Jo Douven onderscheiden

Zelfs een heel zomernummer van Het Steenuiltje zou niet toereikend zijn geweest om alle verdiensten die Jo Douven aan de maatschappij heeft bewezen uit te meten. Maar de Koning heeft zich van zijn taak gekweten en was het snel met ons eens dat de voordracht hem kon behagen. Op vrijdag 26 april werd hij als een van de eerste burgers van de gemeente Beekdaelen onderscheiden. Wij hebben het de zondag daarna gevierd in de Heemtuin. Hiernaast en hieronder slechts een paar terreionen van zijn verdiensten.

In het vintage tuinhuis ...

... en beschut door de luifel van de veranda. Rechts : Paul Leenders
Foto's onderaan: Jeannette en haar helpsters / Hoogstamboomgaard Lahrhof

Natuurontbijt

Voorafgaand aan de onthullingen van het Archeologisch monument Munstergeleen en dito vitrines op 11 mei was er een grandioos natuurontbijt. Grandioos niet alleen door de locatie, in de tuin van Jeannette Welters aan de Pater Karelweg tegenover het molencomplex, maar zeker ook vanwege de verzorging door de gastvrouw zelf met haar helpsters (foto linksonder).

Jeannette, vorig jaar IVN-lid geworden, heeft zich van het begin af aan zeer verheugd op deze gelegenheid en heeft haar beste beentje voorgezet. Dat is haar ook door meniggen te verstaan gegeven - gelukkig want ondergetekende had het te druk met wat die ochtend nog volgen zou.

Onder het selecte gezelschap ontbijtgasten bevonden zich behalve vertegenwoordigers van zusterafdelingen uit de gemeente ook Arie Boersma, voorzitter van IVN-district Limburg en pater Martin de Korte, wiens gasten wij vanaf 10.00 uur zouden zijn.

Het totale aantal gasten bedroeg 25 en dat was ook het gestelde maximum. Tevoren was al duidelijk dat ze niet allemaal zouden passen in het gezellige tuinhuis (foto linksboven) en dat ook gebruik zou

worden gemaakt van de veranda waarvan de zijkant was afgedekt met een luifel.(foto rechtsboven).

Ton Polman, huisvriend van de familie Welters, speelde de hele ochtend de rol van fotograaf en wij zijn hem daarvoor erkentelijk.

Onder de gasten ook twee andere betrekkelijk nieuwe IVN-leden, Emma Coolen en haar man uit Broeksittard, en Paul Leenders die samen met anderen een clubje vormt van zo'n 30 vrijwilligers en ondersteund door de gemeente de boomgaarden (foto rechtsonder) rond Lahrhof.tot nieuw leven wekt. In de Stadskrant, uitgave april 2019, rubriek 'De Tuinman', is te lezen hoe dat eraan toegaat, samem met jeugdigen en migranten.

Onthulling Archeologisch monument Munstergeleen en archeologische vitrines

De onthulling van het Archeologisch monument Munstergeleen op 11 mei 2019 vormde het sluitstuk van een vijfjarige cyclus die ergens in de zomer van 2014 begon. Provincie Limburg startte het Ommetjesproject Nieuwe Natuur en vroeg IVN-district Limburg om mee te werken aan de uitvoering. Twee jaar later, 23 april 2016, werd de eerste versie van het ommetje Glana Nova geopend. De door broeder Leo OSB uitgebeitelde sculptuur van de watergod Glanis kon worden onthuld aan het Glanapad, samen met de prinsessenbomen en -banken bij de driesprong Geleenderveldweg/Moljeweg en het Liciniusmonument in het Absbroekbos op het hoogste punt van de Liciniuslaan.

In 2017 kon worden ingehaakt op het volgende project van Provincie Limburg Archeologie in de etalage! (2016-2019).

Wat heel mooi uitkwam was dat in hetzelfde jaar highlight 18 van het samenwerkingsproject Corio Glana was opgeleverd en dat nu de Glana Nova-route in de gemeente Sittard-Geleen kon worden afgerond.

Allengs bleek het een aantrekkelijk idee de leus van de provincie letterlijk uit te voeren. Archeoloog Marion Aarts verleende enthousiaste medewerking en samen gingen wij op zoek naar geschikte locaties voor het plaatsen van vitrines.

De bereidheid om dergelijke locaties ter beschikking te stellen verraste ons. Ook het Provinciaal depot voor Bodemonderzoek in Heerlen verleende van meet af aan alle medewerking.

Spoedig kon een plan worden gemaakt voor het inrichten van twee vitrines en een etalage. De laatste werd spontaan aangeboden door Bert Coenen van DA Drogisterij Oukouk en hij bleek ook nog heel handig in het zelf klussen. In de laatste dagen voor de onthulling bouwde hij een juweel van een etalage. Overigens mochten we ook gebruik maken van de voordeur ernaast.

Op die voordeur kunnen de wandelaars voortaan de oorspronkelijke loop van de Geleenbeek vergelijken met de huidige.

Op de achterwand van de etalage is de plattegrond van hetzelfde gebied te zien, maar nu met hoogtevverschillen en de tot nu toe bekende archeologische vindplaatsen.

En op de drie glasplaten in de etalage zijn vondsten uit de ijzertijd te bewonderen. Hier is aardewerk te zien, voor de levenden (kookpotten) en de doden (urnen). Er liggen smeedslakken, restanten van het maken van ijzer.

In de winkel van Bedevaartsoord Pater Karel staat een vitrine die te allen tijde ook van buiten bekeken kan worden. Deze bevat Romeinse vondsten met enkele topstukken: een bronzen sleutel, een grote complete kruik uit een waterput en een zilveren denarius geslagen in de tijd voordat de Romeinen in onze streken actief werden. Een zilveren haarpens is een hoofdrolspeler uit de vijfde eeuw,

In Brasserie Abshoven tenslotte werd een hoekvitrine ingericht met vondsten uit de bandkeramische periode, 7000 jaar geleden. Topstuk hier een drieorige pot met de kenmerkende versiering, met liefde gerestaureerd door atelier Restaura in Heerlen.

Voor de dag van de onthulling was slecht weer voorspeld. Dat was dus heel spannend want alles moest zich afspelen in de open lucht. Gelukkig kwamen de voorspellingen niet uit. Alle regen was in de nacht gevallen en in de ochtend was het droog.

Uit het aantal uitgereikte consumptiebonnen (2 pp) kon worden opgemaakt dat er ca. 85 gasten waren komen opdagen.

Het programma was strak vanwege de diverse locaties en het tempo lag noodgedwongen hoog, mede gezien het feit dat deputé Teunissen aan het begin van de middag ook in Venray werd verwacht.

Na een woord van welkom door ondergetekende sprak wethouder Léon Geilen namens de gemeente, dijkgraaf Patrick van der Broeck namens het waterschap en deputé Hans Teunissen namens de provincie. Zij allen spraken mooie woorden over de perspectieven van het project voor de natuur- en cultuurhistorische beleving van het Geleenbeekdal en kweten zich met verve van hun taak op de diverse locaties waarbij Marion Aarts telkens de nodige toelichting gaf.

Volgens programma arriveerde het gezelschap rond het middaguur bij Brasserie Abshoven, waar in een geanimeerde stemming kon worden nagepraat en de consumptiebonnen konden worden besteed.

De zilveren denarius uit 59 voor Christus past wonderwel binnen het thema van het Archeologisch monument: Roma voorgesteld als stadsgodin met scepter en achter haar een gevleugelde Victoria-figuur die Roma de overwinningskrans op het hoofd zet. De godin Roma had haar eigen tempel aan het Forum Romanum en daarin stond het veel meer dan levensgrote beeld van haar waarop de buste bovenop de vitrine teruggaat.

Bestuur

Pierre Wijnen, voorzitter
Prevotlaan 17
6132 BM Sittard.
046 4518149; pierrewijnen2@gmail.com

Hub Mulders, vice-voorzitter
Meishagerstraat 10
6151 BZ Munstergeleen
046 4514399; h.mulders7@kpnplanet.nl

Ben Bongers, secretaris
Parallelweg 2a
6136 AN Sittard
046 4522685; b.j.j.m.bongers@home.nl

Harrij Gijsen, 2de secretaris
Meishagerstraat 1
6151 BZ Munstergeleen
046 4514594

Theo Lemmens, penningmeester
Prevotlaan 4
6132 BM Sittard
046 4514530; tjmhlemmens@gmail.com

**Bankrekening (t.n.v. IVN Munstergeleen):
NL80RABO0135007968**

Pierre Wijnen en Ben Bongers zijn waarnemend voorzitter resp. secretaris.

Rabobank Clubkas Campagne

U heeft de Rabobank Clubkas Campagne dit jaar niet gemist. Zij zal zich in 2019 afspelen in het najaar zie <https://www.rabobank.nl/lokale-bank/westelijke-mijnstreek/sponsoring/>

Bereikmeting

Op 16 mei jl. heeft IVN Nederland de resultaten bekend gemaakt van het bereik dat de afdelingen van IVN Nederland samen hebben. De uitkomsten van de bereikmeting vindt u op de website.

Insecten

Dit artikel is met toestemming van de auteur overgenomen uit Civis Mundi = Wereldburger, tijdschrift voor politieke filosofie en cultuur.

door Jan de Boer

Het is duidelijk en ook wel begrijpelijk dat de dreigende uitsterving van olifanten en rinocerossen in de Afrikaanse savannen meer emotie teweegbrengt dan de snelle achteruitgang van muggen, bladluizen, mieren, kevers en andere insecten op het aardoppervlak. Toch is de versnelde verdwijning van insecten sinds een paar decennia zeker zo verontrustend en veel problematischer dan die van de grote zoogdieren.

Alweer even geleden trokken Australische onderzoekers aan de alarmbel. Zij vatten meer dan zeventig internationale studies over de evolutie van insecten op de lange termijn samen en publiceerden zo het eerste mondiale rapport over dit onderwerp. De conclusies zijn indrukwekkend en onrustbarend: in totaal is er al gedurende een dertigtal jaren een voortdurende achteruitgang van zo'n 40 procent van insectensoorten en hun uitsterven gaat veel sneller dan het verdwijnen van zoogdieren, vogels of reptielen. De onderzoekers zijn van oordeel, dat met het huidige ritme het merendeel van de insecten aan het einde van deze eeuw niet meer bestaat, als er geen maatregelen getroffen worden. Dit verschijnsel is waar ook ter wereld algemeen. Wat oudere automobilisten kunnen constateren dat hun voorruit niet zoals vroeger bezaaid is met verpletterde insecten.

Insecten zijn essentieel voor de biodiversiteit, want zij liggen aan de basis van heel veel natuurlijke ecosystemen. Hun verdwijning heeft catastrofale gevolgen niet alleen voor andere diersoorten zoals vogels, reptielen en amfibieën die zich met insecten voeden en zo op hun beurt bedreigd worden, maar ook voor onze voedselproductie. Meer dan één derde van de mondiale voedselproductie hangt af van de bestuiving door insecten. De rol van bijen is in dat opzicht bekend, maar staat verre van alleen. Voor de wetenschappelijke wereld is de oorsprong van dit mondiale probleem duidelijk: verstedelijking, ontbossing, en vervuiling zijn dodelijk voor de insecten. Maar nog meer speelt hier de intensivering sinds een halve eeuw van de landbouw een rol door de algemeen verbreide toepassing van pesticiden, in het bijzonder van neonicotinoïdes die de laatste twintig jaar massaal worden gebruikt. Deze vicieuze cirkel is schrikwekkend: hoe meer de moderne landbouw pesticiden gebruikt voor het verhogen van het rendement en het voeden van de mensheid, hoe meer zij de natuurlijke mechanismen van bestuiving door insecten doet verdwijnen. Daarbij bevordert zij de ontwikkeling en verbreiding van schadelijke insecten die resistent zijn voor pesticiden en zo ongehinderd de landbouwproductie aanvallen. Tegenover deze grote bedreiging van de biodiversiteit staat de even duidelijke als schandelijke onmacht van de publieke autoriteiten. Het gebruik van pesticiden neemt overal toe, In Frankrijk in 2018 maar liefst met 22 procent. Het nog steeds door de overheden toegestane gebruik van de kankerverwekkende onkruidverdelger glyfosaat, geproduceerd door de firma Monsanto die weinig op heeft met onze gezondheid maar wel des te meer met de belangen van zijn aandeelhouders, bevestigt deze schuldige blindheid voor ons aller toekomst.

**De wereld
aan jouw
voeten**

Laat u inspireren door onze ruime collectie met meer dan 200 modellen wandel- en bergschoenen, vrijetijdsschoenen en sandalen. Natuurlijk ook hoogwaardige functionele outdoor kleding en comfortabele en modieuze vrijetijdskleding. Alles voor de backpacker en kampeerder! Verder vindt u bij ons heel veel gadgets en onmisbare reisaccessoires voor de moderne reiziger. Met onze jarenlange kennis en buitenervaring kunnen wij u helpen de beste keuze te maken.

Kom het beleven bij Mulders dé buitenspecialist.

11 mei 2019 onthulling Archeologis monument
Munstergeleen - detailfoto's op blz. 13

